

125 LET ČESKÝCH AKADEMIÍ VĚD (A UMĚNÍ)

V pátek 23. ledna uplynulo 125 let od založení České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění (ČAVU), předchůdkyně dnešní Akademie věd České republiky. Toto významné jubileum si bude Akademie věd České republiky připomínat hned několika slavnostními akcemi, výstavami a přednáškami během celého roku 2015.

Zakladatelem a prvním prezidentem ČAVU byl Josef Hlávka, architekt, stavitel, politik a mecenáš. Na činnost této instituce později navázala Masarykova akademie práce nebo Československá akademie věd. „Názvy se mění, hlavní myšlenky a ideály zůstávají. Právě díky nim současná Akademie věd České republiky oslavuje v letošním roce již 125 let výzkumu, pokroku a nadšení pro vědu ve všech jejích podobách. Kulturní, vzdělávací a společenské akce, které představí Akademii věd v historické i moderní podobě, odhalí návštěvníkům zajímavé souvislosti a umožní jim nahlédnout pod pokličku vědeckého bádání,“ říká prof. Jiří Drahoš, předseda Akademie věd ČR.

Akce u příležitosti 125. výročí založení ČAVU

23. ledna 2015, 11.00 hod.

Slavnostní zasedání 125 let českých akademií věd (a umění)

Hlavní sál Valdštejnského paláce, Praha

Na slavnostním zasedání postupně vystoupí se svými projevy a přednáškami předseda Senátu Parlamentu ČR Milan Štěch, předseda Akademie věd ČR prof. Jiří Drahoš a předseda správní rady a prezidia nadace Nadání Josefa, Marie a Zdeňky Hlávkových Václav Pavlíček. Krátkou přednášku o historických milnících Akademie věd ČR bude mít Luboš Velek, ředitel Masarykova ústavu a Archivu AV ČR, v. v. i. Slavnostní program doplní svým vystoupením houslový virtuos Václav Hudeček.

23. ledna 2015, 19.00 hod.

Slavnostní zahájení roku ČAVU 2015

Anežský klášter, Praha

Oficiální znělku celoročních oslav představí Marek Eben, který bude celý večer moderovat. Následovat bude slovo předsedy Akademie věd prof. Jiřího Drahoše a prezentace akcí a výstav roku ČAVU. Kromě rozhovorů s kurátory jednotlivých výstav bude Marek Eben debatovat i s prof. Drahošem „Na vědárně“ (podle pořadu „Na plovárně“). V hudební části programu vystoupí pěvecký sbor Boni Pueri.

datum bude upřesněno

Videomapping

Budova Akademie věd ČR na Národní třídě, Praha

V rámci oslav výročí vzniku Akademie věd je přichystán videomapping. Jedná se o atraktivní způsob videoprojekce na fasády budov. Promítané video přesně kopíruje rysy původního objektu, ale opticky je proměňuje, čímž vzniká jedinečná vizuální show. Unikátní podívaná seznámí širokou veřejnost s vybranými historickými milníky AV a významnými vědeckými osobnostmi.

4. března 2015 až 19. července 2015

Interaktivní výstava Věda a technika. Dobrodružství, které vás bude bavit!

Národní technické muzeum, Praha

Výstava představí akademické bádání technického, přírodovědného a lékařského zaměření. Součástí výstavy bude prezentace jednotlivých ústavů a aktuálních výsledků jejich práce, ale také průhledy do minulosti jednotlivých oborů, připomenutí významných osobností a jejich následovníků. Pro děti a mládež, jednu z nejnávštěvnějších skupin návštěvníků muzea, bude připravena interaktivní výstava Malý vědec – velký vědec. Součástí výstavy bude také doprovodný program v podobě workshopů.

30. dubna 2015 až 15. září 2015

Přírodovědná výstava Botanické příběhy (Svět rostlin – od poznání k využití)

Průhonický zámek a Botanická zahrada Chotobuz

Ústředním motivem výstavy bude základní poznání vztahů v přírodě a jejich fungování v reálném životě společnosti. Výstava návštěvníkům představí botanickou práci jak v terénu, tak v laboratoři. Přiblíží výzkum od genetické úrovně až po vztahy v ekosystémech a také mapování vegetace pomocí dálkového průzkumu. Ukáže, jak se postupně dá dostat od odhalování životních procesů rostlin až k praktickému využití těchto poznatků. Bude doplněna o řadu workshopů pro děti, rodiny a školní skupiny.

květen až říjen 2015

Putovní exteriérová výstava UMĚNÍ (a) VĚDY

Brno, Ostrava, Olomouc, Jihlava, České Budějovice, Praha

Jedná se venkovní výstavu putující po šesti městech ČR. Výstava představí Akademii věd ČR, její historii, současnost i budoucnost, významné osobnosti a vědní oblasti, kterým se AV ČR věnuje. Zaměří se rovněž na představení úspěchů AV ČR, objevů, významných milníků či samotných vědců a na přínos činnosti akademie pro společnost a každodenní život občanů. Témata budou prezentována formou panelů, které budou umístěny na náměstích ve vybraných městech. Každou výstavu doprovodí zahajovací vernisáž za účasti představitelů města, partnerů a médií.

27. až 29. května 2015

Mezinárodní konference Mimouniverzitní vědecké instituce v letech 1890–2015

Budova Akademie věd ČR na Národní třídě, Praha (27. května)

Národní technické muzeum, Praha (28. a 29. května)

Konference shrne vývoj a význam neuniverzitních institucí spjatých s rozvojem vědy, a to především v České republice a střední Evropě. Dotkne se ale také vývoje vědy celoevropské a světové. Témata přitom budou nahlížena z trojí perspektivy: historické (formy neuniverzitního bádání a jejich vývoj), analytické (současný stav a funkčnost těchto institucí) a programové (vize jejího dalšího fungování). Konference je určena historikům, sociologům, ekonomům a manažerům vědy.

11. června 2015 až 27. září 2015

Výstava Smysl pro umění: umělecké ikony v České akademii věd a umění

Národní galerie, Salmovský palác, Praha

Výstava Akademii věd ČR představí jako sběratele uměleckých darů a mecenáše umění. Nabídne výtvarně kvalitní a vizuálně zajímavá díla českého malířství a sochařství, která jsou v majetku současné AV ČR (např. díla V. Brožíka, F. Ženíška, J. V. Myslbeka, H. Boettingera, J. Mařatky, F. Bílka, F. Kupky aj.). Zprostředkuje oficiální umění, vědecké ilustrace, technické výkresy a fotografie, resp. stereofotografie. Interaktivní část bude tvořit instalace v depozitární místnosti, kde je možné díla zavěsit na síť a návštěvník si vytahuje pouze témata, která ho zajímají a na která ho upozornila již díla v hlavní části expozice.

17. září 2015 až 7. února 2016

Výstava Věda – národ – dějiny

Národní muzeum, Praha

Výstava bude prezentovat nejzajímavější výsledky dosažené v akademických ústavech v oblasti společenských věd a humanitních disciplín. Připomene významné osobnosti z řad badatelů a bude prezentovat jednotlivé ústavy.

30. září 2015 až 31. října 2015

Cesty mohou být rozličné (Výstavy současného výtvarného umění v ústavech Akademie věd)

Národní technická knihovna, Praha

Cílem této expozice je zdokumentovat umělecké výstavy, které se uskutečnily na půdě akademických ústavů a současně popsat motivaci jejich pořadatelů. Výstava představí výtvarně zajímavé výstupy badatelské práce vědeckých pracovníků Akademie věd ČR.

8. prosince 2015

Závěrečný galavečer ČAVU 2015 (slavnostní zakončení oslav AV ČR)

Forum Karlín, Praha

Moderní multifunkční prostory Fóra Karlín v Praze jsou místem, kde se setkává kultura a společnost se světem médií a techniky. Zde se uskuteční závěrečný galavečer, který uzavře celý slavnostní rok 2015. Za účasti předního českého moderátora Marka Ebena se zde setkají významní představitelé akademické, vzdělávací, kulturní i politické sféry, k vidění budou nejen umělecká vystoupení všeho druhu, ale také zábavný interaktivní vědecký program.

Z historie AV ČR

Nejstarší předchůdkyní dnešní Akademie věd České republiky se stala soukromá učená společnost, která vznikla v Praze mezi učenci žijícími ve službách zdejších šlechtických salónů na přelomu 60. a 70. let 18. století. V letech 1784–1790 se začala označovat jako *Královská společnost nauk* (KČSN). Hovořilo se v ní německy i česky, ale v průběhu doby se v ní výrazněji prosazoval český živel. Nenaplnovala však představy o vhodné organizaci vědecké práce, a tak se pozornost tehdejších významných představitelů vědy začínala upínat jiným směrem. Po roce 1818 se zejména v důsledku čilých aktivit hraběte Kašpara M. Sternberga a později Františka Palackého zdálo, že se hlavním centrem vědeckého výzkumu stane pražské *Národní muzeum*. V druhé polovině 19. století se však tato instituce – podobně jako ostatní velká muzea v Evropě – začala koncentrovat přednostně na dokumentační a sbírkovou činnost.

Smělou vizi české národní akademie věd představil Jan Evangelista Purkyně. Její přínos spočíval zejména v důrazu na systematickou práci dobře vybavených vědeckých ústavů i v přesvědčení, že vědě je třeba zajistit faktickou (tedy i finanční) nezávislost na církvi i na státu. Jednání o vzniku (jazykově české) akademie poté inicioval stavitel, architekt a mecenáš Josef Hlávka, když se anonymně zavázal věnovat budoucí akademii 200 000 zlatých. Později se stal také jejím prvním předsedou (1890–1908). Zřízení *České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění* povolil a její stanovy schválil císař František Josef I. 23. ledna 1890. Tento den je tedy datem vzniku instituce, která zpočátku sídlila v nově postavené budově Národního muzea v čele Václavského náměstí a zahájila svou činnost 18. května 1891. Dětila se na čtyři třídy: filozofie, společenské vědy a historické obory; přírodní vědy; filologické obory; výtvarné umění, hudba a literatura.

Po vzniku Československé republiky (1918) byla akademie přejmenována na *Českou akademii věd a umění* (ČAVU). V roce 1923 byla otevřena možnost řádného členství i pro ženy a o pět let později se

přírodovědná třída rozdělila do pěti sekcí (matematicko-fyzikální, chemicko-mineralogicko-geologická, biologická, lékařská a technická). ČAVU se stala výběrovou učenou společností, jejíž role spočívala v domácí i zahraniční reprezentaci československé vědy, ve vydávání publikací a v redistribuci vědeckých stipendií a podpor jak ze státních prostředků, tak i ze soukromých nadací a fondů. Odborná práce se v ní soustředila do odborných komisí, postupně se ale začaly prosazovat zárodky budoucích ústavů. Souběžně s ČAVU připadala ve vědeckém životě v letech 1918–1945 významná role i KČSN, která se tehdy již bohemizovala, *Masarykově akademii práce* (MAP) a *Československé národní radě badatelské* (ČSNRB).

Záhy po válce některé odborné útvary ČAVU začaly přerůstat ve vědecké ústavy (1946 Ústav pro jazyk český, 1946–1950 Ústav pro nukleární fyziku, 1947 Badatelský ústav matematický, 1947–1948 Ústav pro českou literaturu), zatímco dalších sedm ústavů se postupně tvořilo v rámci tzv. *Ústředí vědeckého výzkumu*, založeného v roce 1949 (ústav biologický, chemický, fyzikální, geologický, matematický, astronomický a polarografický). Obě struktury se pak společně s výzkumným zázemím KČSN, MAP a ČSNRB začlenily v roce 1952 do nově zakládané *Československé akademie věd* (ČSAV), kam přešla i badatelská zařízení, jež pracovala dosud pod ministerstvem školství, věd a umění (Státní ústav archeologický, Státní historický ústav vydavatelský, Orientální ústav, Slovanský ústav aj.).

Ve srovnání s vysokými školami si vědecká komunita v ČSAV uchovávala alespoň formálně větší míru rozhodovací autonomie, a tak mohla v padesátých letech poskytovat azyl i vědcům vyhnaným z vysokých škol (např. literární vědec Václav Černý nebo filozof Jan Patočka, v roce 1958 chemik Otto Wichterle). Jako jinde ve společnosti, i zde byly rozhodovací mechanismy plně pod kontrolou totalitního režimu a jeho byrokraticko-direktivních metod řízení. Na ČSAV dopadlo obzvláště tíživě období normalizace. Vedení KSČ se jí mstilo za vůdčí roli, kterou hrály týmy ze společenskovědních ústavů ČSAV v reformních snahách tzv. pražského jara 1968. Jeden z hlavních autorů politického manifestu Dva tisíce slov z června 1968, vynálezce kontaktních čoček Otto Wichterle, se stal po pádu komunistického režimu posledním předsedou ČSAV (v letech 1990–1992). Za jeho vedení začala účelná přestavba vědecké organizace. ČSAV zanikla k 31. prosinci 1992 a k témuž dni vznikla Akademie věd České republiky, která se dnes hlásí nejen k odkazu ČAVU, ale i dalších předchůdcovských institucí.